

Scenografie '74

Nu e o noutate : teatrul se transformă în permanentă. Mișcarea sa lăuntrică nu ascultă însă de legi fixe și nu poate fi prestabilă nici prin calcul, nici prin raționament. Uneori, pare să fi încercat într-un tipar, pentru ca, de fapt, pe neobservate, să se pregătească pentru o surprinzătoare transfigurare. Când una, când alta dintre componentele sale o ia înainte ; atunci, după un scurt interval de dezechilibru — când au loc mai mici ori mai mari „batailles d'Hernani“ —, teatrul ca întreg se restructurază, intrind cu o nouă energie într-altă vîrstă. Proces dialectic firesc, întotdeauna pasionant ; în anumite momente, a semna virful înaintării poate constitui un act de clarificare, util.

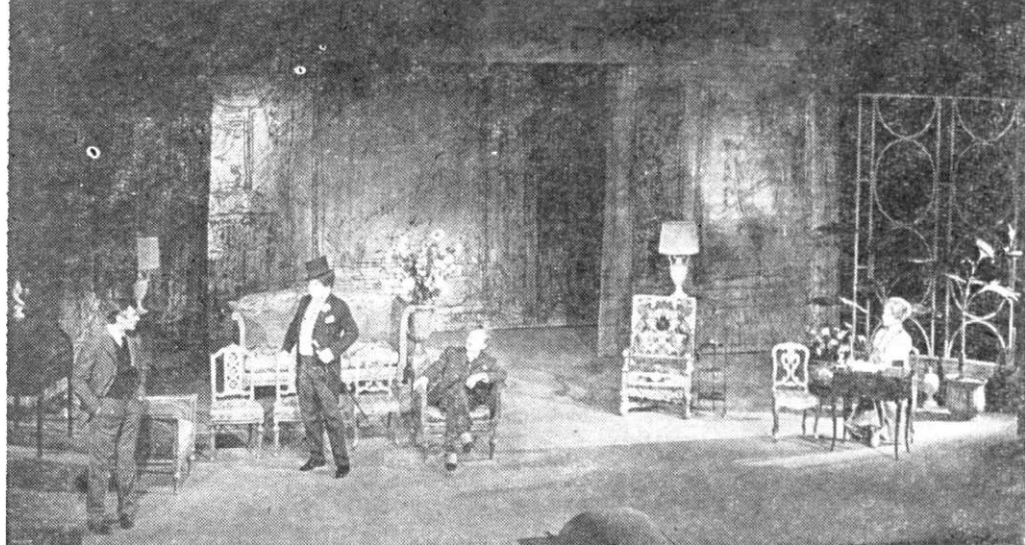
De aceea, este oportun să se discute, azi, la noi, despre scenografie. Poate că momentul nu se reflectă prea clar în conștiința publică ; poate că evenimentul care să desăvîrșească actualul stadiu nici n-a avut încă loc. Totuși, așa cum s-a întîmplat și mai de mult, și în urmă cu aproape un deceniu, scenografia avansează din nou în primele rînduri. Nu e vorba de o simplă mișcare ciclică ; teatrul fiind un organism ale cărui sisteme sînt solidare, înlăuntrul său au loc schimburi de substanțe, asimilări și pierderi, influențe reciproce. Acest veritabil metabolism posedă și o capacitate de autoreglare : dacă, dintr-o cauză sau alta, o parte a organismului stagnează, ori suportă din afară presiuni prea mari, ori traversează o criză, o altă parte preia funcția de a-l revitalizeza.

De fapt, precedentul „val“ al scenografiei nici nu ni s-a șters încă din memorie — chiar dacă aceasta se arată de atîtea ori fragilă, sau de-a dreptul ingrată. Au fost ani în care mari spectacole au strălucit în scenografia de care erau demne ; în clipa cînd le cităm, *imaginea* revine cu aceeași intensitate luminoasă, infirmînd — e o compensație ! — prejudecata teatrului-efermeridă. Iată, la întîmplare. *Opera de trei parale* : schelăria metalică, cu scărițe și pasarele — închisoare, antrepozit, periferie a metropolei... Pal-

mierii de penaj în culori tipătoare... *Livada cu vișini* : lanul de grîu în care se leagănă grațios umbreluțele doamnelor, ori fața de masă orbitor de albă, ori fotoliul singuratec pe care cade ultima rază de lumină... *Baltagul* : senzația de spațiu gol, dușmănos, și suflarea caldă, de vatră omenească, adunîndu-se în jurul scăunelor scunde, țărănești... *D-ale carnavalului* : neuitata sală de bal, cu podeaua stropită și cu pereții coșcoviți... *Scaunele* : scena micuță, invadată de scaune neutre, fără stil, mereu mai multe. *Nepotul lui Rameau* : siluete multiplicîndu-se în mișcarea oglinzilor, deformîndu-se, decupate, rotîndu-se, dispărînd... Dar să punem friu acestor nostalgii.

Mai ales că a urmat o etapă de epigonism. Un spectacol răscolitor, jucat pe scena goală și în costume neutre, a născut o generație de hibrizi pseudo-moderni, a căror imagine ternă nu izbutea să susțină gîndirea eclectică. Am văzut pe scenă, fără vreo justificare specială, forme stilizate, decorative în sine. A fost și o vogă a decorului confecționat din materiale rustice, primitive (birne de lemn, împletituri, obiecte de metal, blănuri, cergi). a costumelor de piele — rapel pueril dar persistent la un spectacol pe care ar fi jenant să-l pomenim în această ordine de idei.

Totuși... În timp ce unele spectacole încă se mai asfixiau sub povara decorului decorativ, ori șovăiau, descumpănite, în lipsa punctului de sprijin, scenografia ca domeniu al creației teatrale a parcurs un drum, a suferit o mutație. Față de așa-numita „epocă de aur“ — a exploziei de talent, de originalitate, de creativitate — intervine o schimbare importantă : pe-atunci, între cei o mîină de artiști ale căror creații inovau și renouvau, stîrnind un extraordinar ecou atît în rîndurile profesioniștilor cît și în public, și restul plutonului, desfășurînd conștiincios o activitate mai mult sau mai puțin artizanală, distanța era enormă. Astăzi breasla însăși și-a găsit un echilibru : maestrul creează mai relaxat, fără să fie nevoiți să înfrunte la orice pas furtunile magnetice ale judecăților și pre-

Ambianță de rafinament și distincție în locuința doamnei Higgins, creată de Paul Bortnovski („Pygmalion” — Teatrul „Bulandra”).

judcăților; un contingent solid de scenografi maturi și temeinic profesionalizați își afirmă fără reticențe ideile și temperamentul; un alt grup, al absolvenților din ultimele promoții, numărând cîțiva tineri neobișnuit de dotați, a intrat în teatru impunîndu-și talentul mai energic decît unii colegi ai lor de generație, regizori și actori. Scenografilor-arhitecți și scenografilor cu formație de artiști plastici coexistă pașnic, teatrul dovedindu-se o planetă destul de încăpătoare pentru toți. Fapt semnificativ: nu unul, doi, ci destul de mulți scenografi (mai cu seamă dintre cei tineri) își găsesc timp, inspirație și resurse pentru a lucra și mult și bine, însăși prezența lor permanent reînnoită în viața teatrală constituind semnul tonic al stării generale bune în acest compartiment. Dacă ar exista un doctor în cabinetul căruia artele să se înscrie la consultație și să primească diagnosticul, cel al scenografiei românești pentru momentul '74 ar fi: pacient sănătos, inteligent, adaptabil și în plină vigoare.

Hotărîtor nu este însă nici numărul, nici randamentul, ci altceva: esențială este evoluția gîndirii scenografice. Orgoliul ei suprem este de a se afirma nu opunîndu-se celorlalte compartimente ale spectacolului, ci dimpotrivă, modelîndu-se astfel încît să se constituie în argument al acestora. Aparent paradoxal, scenografilor care au în mod special personalitate, „marcă”, sînt cei ce, de la spectacol la spectacol, izbutesc performanța de a nu se asemana cu ei înșiși. Același Paul Bortnovski dă cadrul auster al *Furtunii* de Ostrovski la Național, conferind spectacolului noblețe, și parura cochetă, vapo-roasă, în care se răsfață *Pygmalion* la Teatrul „Bulandra”; Dan Nemțeanu însușește cu exuberanță coloristică o lume de cire pen-

tru *Buffalo Bill* și indienii, ori își concentrează fantezia asupra cîtorva elemente-soc, pivotul invențiilor regizorale, în *Noaptea furtunoasă*. Florica Mălureanu înalță construcția etajată, alveolară, pentru a ierarhiza cele trei planuri ale *Zodiei Taurului* (Național) și proiectează pentru *Puterea și Adevărul* (Tg. Mureș) doar un imens plan înclinat, urcînd de la rampă în fundul scenei — punte și drum pe care eroii refac itinerarul istoriei. Liviu Ciulei se mișcă la fel de sigur în orice stil, decorurile sale — documentar-realiste, ori experimentînd formele cele mai revoluționare de organizare a spațiului, ori actualizînd pentru nevoile unei montări expresionismul sau ornamentalul baroc — nu mai au nevoie de prezentare. Spiritul acesta „deschis” s-a transmis și tinerilor creatori formați la „școala de scenografie” din jurul Teatrului „Bulandra”, printre care Dan Jitianu e un exemplu în plină actualitate: el trece de la compoziția rafinată, arhitectural-plastică, a *Anunțului la mica publicitate*, la definirea unui „spațiu poetic”, proiecție a subiectivității (*Noile suferințe ale tinărului W.*), distilează, în *Volpone* (în desăvîrșită colaborare cu autorul costumelor, D. Sbiera), esența estetică a opulenței, pentru a-și îngădui, în *Lozul cel mic*, o improvizație liberă pe temă dată, construind sălașul mizeriei direct pe platoul de joc, din obiecte reale, culese de pe un cîmp de depozitare a deșeurilor. Etc., etc.

Cîteva preocupări dominante structurează totuși materialul extrem de bogat, exprimîndu-se concret în mișcarea fenomenului teatral.*

* Descrierea unor decoruri de pe scenele din țară se datorează colaborării echipei redacționale.